

Dr. Hadnagy Imre József

A HÁROMSZÉKI TŰZOLTÓSZEREK

Egy új könyv bemutatása

Abstract

A könyv szerzője Tóth Szabolcs Barnabás. Elsőként a tűzoltó fecskendőket tárgyalja. Néhány oldalt szentel a XIX. századi magyar tűzoltószer gyártásnak; a Háromszék korabeli tűzoltási eszközeinek; a régi tűzoltószernek védelmének. Egy helyi szakszerű gyűjtemény létrehozását sürgeti. A fotókon háromszéki muzeális fecskendők sora látható.

Kulcsszavak: fecskendők; tűzoltószer Háromszéken; tűzoltófecskendők háromszéki településeken; tűzoltó múzeum létesítése Háromszéken

FIRE-FIGHTING EQUIPMENT IN HÁROMSZÉK

Presentation of a new book

Abstract

The book author is Toth Szabolcs Barnabas. First, it discusses the fire syringes. A few pages devoted to the nineteenth century fire-fighting drug production in Hungary; it discusses contemporary fire-fighting tools in Háromszék. It calls for protection of old extinguishing agents. It urges the creation of a local professional collection. The photos are presented old syringes in Háromszék.

KEYWORDS: FIRE SYRINGES; FIREFIGHTING TOOLS; MUNICIPALITIES SYRINGE; ESTABLISHMENT OF FIRE MUSEUM IN HÁROMSZÉK

BEVEZETÉS

Tóth Szabolcs Barnabás: Háromszéki tűzoltószer /Háromszék Vármegye Kiadó, Sepsiszentgyörgy 2015./ c. könyve egy mérföldkő azon az úton, amely egy jövődöbéli - szülőhelyén működő - tűzoltó múzeumhoz vezet. A szerzőnek régi álma, hogy a háromszéki települések még meglévő muzeális tűzoltófecskendői egy intézmény falain belül a

nagyközönség számára is láthatók legyenek. A székely közösségek az anyagi, a tárolási, a restaurálási lehetőségeikhez mérten mindenkor igyekeztek a tűzvédelem e becses darabjait megőrizni, olyan állapotban tartani, hogy azokat az utódok is megcsodálhassák. Ennek ad hangot mondanivalóját az olvasónak címezve Kovászna Megye Tanácsának elnöke¹ is:

„Közösségeink több évtizeden keresztül óvták ezeket az eszközöket. Többen úgy gondolták, hogy a település díszét képezhetik, ezért sok esetben újrafestve köztéren állították ki. Mások tűzoltó-szertáraikban őrizték és tartották karban. Vannak viszont olyan esetek, amikor a tűzoltófecs kendők terhet jelentettek és utcára kerültek, sorsuk az enyészet lett. Jelen kiadvány célja a háromszéki lakosság figyelmének felkeltése történelmi múltunk tárgyi emlékeinek megóvására, a községek vezetésével való partnerség kialakítása e tárgyak megmentése érdekében és egy háromszéki tűzoltómúzeum alapjainak lefektetése. Mindez a székely önkéntességnek állít emléket, ám ugyanakkor turisztikai látványosságot is jelenthet.”

A könyv alkotója – Székelyföld szülöttje, és alapos ismerője - az ottani önkéntes tűzoltóságok múltját, és jelenét már régen kutatja. E munka eredményeit összegezte egy korábbi művében². Újabb híradás erről a munkáról a most kiadott könyv³ (borítójának fedő, és hátlapja az **1., és 2. képen** látható), amely a muzeális tűzoltószerek felkutatása, feltérképezése, dokumentálása nem kis feladata eddigi eredményeit összegzi.

A múzeum alapítási ötlet, (ma már másokkal karöltve a) terv, és törekvés annak mielőbbi megnyitására dicséretes dolog. Az anyaországban élőknek azért kelti fel a figyelmét, mert Magyarországon elég szegényes az a szakirodalom, amely Trianon után az országtól elszakított Erdélyrész tűzoltó életről, tűzvédelmi eseményeiről szól. Az egykori Magyar Országos Tűzoltó Szövetség hivatalos lapja a Tűzrendészeti Közlöny a Magyar Királyság egészének tűzoltó ügyeiről ad tájékoztat, a szerkesztők szándéka szerint hiteles képet ad az Erdélyben történekről is. A jelenlegi hazai tűzoltó, tűzvédelmi emlékeket őrző gyűjtemények

¹ Idézet Tamás Sándor Kovászna Megye Tanácsának elnöke ajánlásából. (3. oldal)

² Tóth Szabolcs Barnabás: *A háromszéki önkéntes tűzoltók múltja és jelene*. (Háromszék Vármegye Kiadó. Sepsiszentgyörgy 2011.)

³ Számomra szívet melengető ez újabb jelentkezés, mert korábbi együttműködésünk folyamánként részese lehettem, bár csak nagyon kis mértékben, a könyv megjelenésének, annyiban amennyiben a szakmai oldaláról véleményt mondhattam.

anyaga – még a Debrecenből a korábbi Országos Tűzoltó Múzeumba került anyag is – legfeljebb egy-egy csokorra való erekljét őriz az egykori Magyarországnak erről a tájékról. Ha a leendő múzeum az elmúlt századok emlékeinek teljes „arzenálját” bemutatja, akkor az anyaországban élők (köztük tűzvédelmi szakemberek) erdélyi turisztikai (magán, vagy hivatalos) útjának egyik érdekes állomása lesz.

1. kép. A könyv fedőlapja

2. kép. A könyv hátsó borítója

Tartalomjegyzék hiányában essen szó arról, hogy mit ad az olvasó számára ez a kiadvány.

A **könyv első** – szöveges - **része** nem nagy terjedelmű. Tamás Sándor Kovászna Megye Tanácsának elnöke olvasóhoz intézett szavai után, kis történeti visszatekintés következik. A szerző néhány oldalon keresztül a kézi-, és nyomófecskendőkről ír. Pár oldalt szentel a XIX. században kibontakozó hazai tűzoltószerszergyártásnak. Stílszerűen mondanivalóját a korabeli háromszéki tűzoltási eszközökről írottakkal fejezi be. Napjaink egyik fontos időszakának tennivalója a tűzoltószerszerek védelmének megszívlelendő dolgait vetíti az olvasó elé. Ebben a részben nem marad titokban az sem, hogy a kiadvány megírásának, megjelentetésének végső célja egy szakszerű gyűjtemény létrehozása érdekében szót emelni.

A **könyv második része** képekkel gazdagon övezett egyszerűségével hívja fel a figyelmét a korabeli tűzoltás során alkalmazott technikai remekművekre – elsősorban a fecskendők - története iránt érdeklődőknek. A szerző, és munkatársainak nagy érdeme, hogy sikerült feltérképezni, fotókon megörökíteni azt a kincset, amelyet hozzáértő restaurálással a jövő számára meg lehet menteni. Az alkotó egy oldalt szentel a megmentésre váró tűzoltószerszereknek akképpen, hogy azon 34 háromszéki település 54 tűzoltófecskendője kerül felsorolásra. A következő oldalakon 18 település - összesített listán szereplő - fecskendőit jól sikerült színes fotókon mutatja be.

TARTALMI ISMERTETÉS

A tűzoltószerszerek fejlődése

A tűzoltás technikai eszközei egy szeletének – a fecskendőknek - a történetét vizsgálva a szerző a római korban élt Ktesibios munkásságáig tekint vissza. Az ő találmánya, melyet mások továbbfejlesztettek, képezi a legkorábbi vízipuskák - **kézifecskendők** - alapját. A XV. század közepétől Európa nyugati felén a kézműves műhelyekből különféle szerkezetű (szelep nélküli, szelepes), és különféle anyagból (öntöttvas; fa; réz-, és horganylemezből) készített, hordozható, vagy helyhez kötött, egy-egy személy, vagy több ember által működtethető vízipuskák kerülnek ki. Ezek mindegyike szakaszos működésű, többségük 1,5-2 liter víz kifecskendezésére képes, évégett tűzoltáskor a tömeges alkalmazásuk szükségzerű; a több személy által kezelték már tekintélyesebb mennyiségű vizet fecskendeznek ki (néhány 10 liter), ezért kezelésük vontatott. Nagy hátrányuk, hogy a célzás, a vízszög irányítása nehézkes.

A **nyomófecsken্দők** megjelenése forradalmi változást jelent a tűzoltószer-technika fejlődéstörténetében. Úttörőnek számít a Nürnbergi szívószelepes vízpuska, amelyben egy szelep - az „egycsöves” szivattyú - szívó és nyomó fázisa váltásának egyszerű eszköze. Az igazi áttörést egy eszközben, egyidejűleg a szívó és nyomó fecskendő alkalmazása hozza, illetve ezeknek ellenütemben, hol az egyik, hol a másik szerepben való működése jelenti (a szerepek váltását egy szívó, és egy nyomószelep oldja meg). A további korszerűsítés útja a célzást (a vízszög irányítását) könnyítő hattyúnyak; a nyomótömlő és végén a sugárcső; a szívótömlő alkalmazása jelenti. Ez utóbbi a vízszög, és utánpótlás bonyolult folyamatát egyszerűsíti, sőt közeli (helybeli) bőséges vízforrás esetén a vízutánpótlás gondját leveszi az ilyen típusú fecskendőt alkalmazók válláról. A vízszegény helyen való munkájához viszont vízszállító lajtok alkalmazása nélkülözhetetlen.

A **magyarországi tűzoltószer-gyártás** XIX. század eleji fellendülését vizsgálva a szerző egyértelműen utal arra, hogy az 1800-as évek elején kis számba ugyan, de tűzoltó fecskendőket is gyártanak hazánkban. Szóba kerül Jüstel János egri harangöntő mester négykerekű gólyanyakú fecskendője. Az első - Sopronban működő – tűzoltószer-gyárunk (Seltenhofer Frigyes féle harangöntőde), itt 1816-tól gyártottak – elsőként targoncán szállítható – fecskendőket, az 1868-ban készült fecskendőjük (a könyvbeli kép tanúsága szerint 28,8 méterre lövellte ki a vizet). A század közepétől, és főleg a kiegyezés utáni ipari fellendülést követően új tűzoltószer-gyárak alapításáról is szó esik - Walser Ferenc Harangöntő és Tűzoltószergyára, Budapesti Szivattyú és Gépgyár Rt; Teudloff-Dittrich Budapesti Armatura Szivattyú és Gépgyár Rt; Geitner és Raush Fecskendő-Szivattyú Gépgyára és Ércöntődéje; Köhler István gyáráról; és több főleg vidéki gyárról.

A **tűzoltószeresek beszerzése** a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség (MOTSZ) megalapításáig ötletszerűen történt (főleg az anyagi források okán, de a beszerzést egy-egy helyi tüzeset is sietteti). Az MOTSZ nagy erőfeszítést tett annak érdekében, hogy a települések kellő számú, és lehetőleg technikailag korszerű tűzoltószeresekkel rendelkezzenek. Ezt rendeletileg is kötelezővé teszik, sőt központilag a tűzoltófecskendők gyártását (szabványosítás, egységes csavarok alkalmazása) is szorgalmazzák. Ezen törekvések kivitelezésének legaktívabb személyeként Rösch Frigyes Sopron Önkéntes Tűzoltó egyesületének parancsnokát említi a könyv.

Magyarországon használt tűzoltó fecskendők (a Magyar Statisztikai Hivatal 1895. évi besorolása szerint) három csoportba tartoztak. A targoncáról, kocsiról levehető **hidrofor**

(ezeknek nincs víztároló medencéjük; külön vízszállító egységgel, különálló 120-200 literes kenderből készült medencével vannak ellátva; nagyobb távolságra előkocsival vontatható, vagy négykerekűn szállíthatók). A *szekérfecskendő* (kocsifecskendő) a minden egyéb négy kerekű járműre szerelt, magas, vagy sülyesztett medencével rendelkező fecskendő, amely szívócsonkkal kútból is szerezhethet vizet. A *mozdonyfecskendő* – könnyű, a földre helyezhető targoncán vagy kocsiszerkezeten szállítható. Ez utóbbi csoportba tartozó fecskendők Háromszék településeinek többségében léteztek.

Tűzoltási eszközök Háromszéken. Az 1800-as évek elején vízipuskával egy település sem rendelkezett. Tűz esetén a szabályrendeletben leírtak szerint mindenki köteles volt a tűzoltásban a magával vitt eszközökkel közreműködni (fejsze, vasvilla, vízfordó edény, létra, stb.). A strázsaháztól vashorgokat, sajtárokat, létrákat, vízzel telt hordókat szállítanak a kárhelyre. Elsőként különféle vízipuskák beszerzését szorgalmazzák. 1820-tól gépi szerkezetek is részt vesznek a tűzoltásban. Háromszék legrégebbi tűzoltó-fecskendője 1856-ból való. A tűzoltószerek beszerzése 1870-től nagyobb ütemben történik. A nyilvántartások pontatlansága okán, nehéz megállapítani a fecskendők mennyiségét és típusát, sokszor csak kézfecskendőkről szólnak az okmányok szerzői. Ez utóbbi sok mindent nem árul el, hiszen ekkor még motoros fecskendők nem voltak mindegyik kézi erővel működött. A vontatás pedig lóval történt.

A **tűzoltószereink védelme** részben a szerző hangot ad annak, hogy támogatásokkal egy szakszerű gyűjtemény létrehozása a cél. A muzeális tűzoltószerek megóvása szép példájának említi, hogy a Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumba az ottani Önkéntes Tűzoltó Egylet alapításának 100. évfordulóján 363 tárgy került. Ezt a múzeumi gyűjteményt 1993-ban a városi tanács szüntette meg, szerencsére a gondos tárolás a rongálódásoktól ezt a kollekción megmentette. Több példa is igazolja, hogy a tárgyak védelme létezik, bár tárolásuk nem mindenütt szakszerű, a restaurálás nem általános, egyes eszközök sérültek (átfestés, feliratok eltávolítása, stb.). A védelemre (őrzésre, restaurálásra, tulajdonjog tisztázására, dokumentálásukra) nagy hangsúlyt kell fektetni, melyben külső segítségre is számíthatnak.

Háromszéken jelenleg ismert 54 fecskendőjéből, 34 település tűzoltófecskendőiről készített jegyzékét mutatja be a szerző a könyv 15. oldalán **(3. kép)**.

Ma Háromszéken 54 tűzoltófecskendő-t ismerünk, a következő oldalakon ezekből mutatunk be néhányat:

Albis: szekérfecskendő, két világháború közötti gyártmány.

Almás: targoncafecskendő, 1945 utáni gyártmány.

Árkos: két Walser-féle targoncafecskendő, 1883-as és 1895-ös gyártmány.

Barátos: szekérfecskendő, két világháború közötti gyártmány.

Bardóc: Tarnóczy-féle szekérfecskendő, gyártási év nem ismert.

Bélafalva: két szekérfecskendő, gyártási év nem ismert.

Bereck: Tarnóczy-féle szekérfecskendő, 1891-es gyártmány.

Bikfalva: szekérfecskendő, gyártási év nem ismert.

Bölon: Walser-féle targoncafecskendő, 1889-es gyártmány.

Bükszád: Walser-féle szekérfecskendő, 1890-es gyártmány.

Egerpatak: Walser-féle targoncafecskendő, 1890-es gyártmány. Négykerekű szekérfecskendő, két világháború közötti gyártmány.

Előpatak: Walser-féle szekérfecskendő, gyártási év nem ismert.

Feldoboly: Walser-féle targoncafecskendő, 1883-as gyártmány. Kétkerekű targoncafecskendő, 1945 utáni gyártmány.

Gelence: Walser-féle targoncafecskendő, újrafestve.

Gídófalva: Walser-féle szekérfecskendő, 1883-as gyártmány.

Hídvég: Seltenhofer-féle szekérfecskendő, 1892-es gyártmány. Targoncafecskendő, 1945 utáni gyártmány. Targoncafecskendő, 1957-es gyártmány, eredeti festés.

Hilib: Walser-féle szekérfecskendő, 1890-es gyártmány. Targoncafecskendő, 1945 utáni gyártmány.

Ikafalva: Trogmeyer-féle szekérfecskendő, gyártási év nem ismert.

Illyefalva: Walser-féle szekérfecskendő, 1899-es gyártmány.

Kézdikővár: Trogmeyer-féle szekérfecskendő, gyártási év nem ismert.

Kézdiszentlélek: Walser-féle targoncafecskendő, gyártási év nem ismert.

Kökös: Tarnóczy-féle szekérfecskendő, 1892-es gyártmány. Walser-féle targoncafecskendő, gyártási év nem ismert.

Köröspatak: Walser-féle targoncafecskendő 1876-ból és 1887-ből.

Lécfalva: Walser-féle targoncafecskendő 1890-ből.

Lisznyó: Teutsch-féle szekérfecskendő, gyártási éve nem ismert.

Maksa: Walser-féle targoncafecskendők, gyártási évük nem ismert.

Málnás: Kohler-féle targoncafecskendő, gyártási éve nem ismert.

Ozsdola: kétkerekű targoncafecskendő, 1945 utáni gyártmány.

Sepsibükszád: Walser-féle szekérfecskendő, 1890-es gyártmány.

Tamásfalva: Teudloff Ditrich-féle targoncafecskendő, gyártási év ismeretlen.

Torja: két Trogmeyer-féle targoncafecskendő, gyártási év nem ismert.

Uzon: Walser-féle szekérfecskendő 1895-ből. Targoncafecskendő, 1957-es gyártmány.

Zabola: Köhler-féle szekérfecskendő, gyártási éve nem ismert.

Zágon: két Walser-féle targoncafecskendő 1890-ből.

3. kép. A könyv 15. oldalán található jegyzék Háromszék településein fellelhető fecskendők egy részét tartalmazza

A következő oldalakon 18 településnek az összesített listán szereplő fecskendőit jól sikerült színes fotók mutatják be. Az adott település tűzoltóságának megalakulásától kezdődő történetének néhány soros ismertetőjében szó kerül a tűzoltószer állományról, szó esik a megöregedettek megóvása érdekében történetekről is. Egyes helységek önkéntes tűzoltóiról készült korabeli felvétel is élvezetesebbé teszi az ismertetőt.

A fényképek az egyszerű valóságot mutatják be. A felvételek zöme kiválasztott nyílt, vagy zárt helyen készült. Az ismertető tanúsága szerint a fotókon bemutatott eszközök zömének

tárolása megfelelő. A fényképeken a fecskendők fontosabb részeinek kiemelése, vagy, a gyártó adatait tartalmazó táblák megjelenítése színesebbé teszi a bemutatást.

BEFEJEZÉS

A könyv megjelenésével gazdagodik az anyaország határain kívüli magyar tűzvédelem történetét taglaló irodalom. A szerző az emlékek gondozásáért és megőrzéséért elsősorban felelős Katasztrófavédelem Központi Múzeuma könyvtárának is juttatott ebből az értékes kiadványból, a gyűjtemény egy olyan alkotással gyarapodik, amely Háromszék egykor sok csatát megvívott tűzoltófecskendőinek zömét képeken örökítette meg.

Egy szakszerű gyűjtemény megteremtése előfutárának is tekinthető ez a kiadvány. A szerző, és támogatóinak, segítőinek nem titkolt szándéka a hírverés. Sőt hisznek abban is, hogy ennek az intézménynek a létrehozásához a helyi önkormányzaton, az erdélyi magyar szervezeteken, magán személyeken kívül, az anyaországi, esetleg más régiók köztisztviseltekben álló személyei, alapítványok, szakmai szervezetek, vagy még mások is anyagi, szellemi segítséget nyújtanak.

Melléklet: Galéria (a könyv fényképeiből néhány kedvcsináló gyanánt.)

Budapest, 2016. 07. 05.

Dr. Hadnagy Imre József

Tűzoltó Múzeum volt munkatársa

former employee of the Fire Museum

dr.hadnagyimre@freemail.hu

ORCID azonosító: 0000-0001-9711-3551

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. TÓTH Szabolcs Barnabás: Háromszéki tűzoltószeretek /Háromszék Vármegye Kiadó, Sepsiszentgyörgy 2015./
2. Védelem. hu. Hírek rovat. Háromszéki tűzoltószeretek – könyvismertető..

KÉPEK JEGYZÉKE

1. kép. A Könyv fedőlapja

2. kép. A könyv hátsó borítója

3. kép. A könyv 15. oldalán található jegyzék, amely Háromszék településein fellelhető fecskendők egy részét tartalmazza

4. kép. Háromszéki pusztulásra ítélt tűzoltószerek – Sepsibükszád, Torja, Ozsdola

Forrás: a könyv 14. oldal

5. kép. Bélafalva négykerekű szekérfecskendője

Forrás: a könyv 19. oldala

6. kép. Bereck négykerekű szekérfecskendője. **Forrás:** a könyv 20. oldala

7. kép. Illyefalva kocsifecskendője (gyártva 1899)

Forrás: a könyv 34. oldala

8. kép. Lécfalva Walser-féle targoncafecskendő (1899).

Forrás: a könyv 41. oldala

9. kép. Zágon Köhler-féle targoncafecskendő (beszerzés 1890)

Forrás: a könyv 81. oldala

10. kép. Kökös Tarnóczy-féle négykerekű szekérfecskendő (gyártva 1892)

Forrás: a könyv 37. oldala

11. kép. Sepsikőröspatak tűzoltószer-vonat. Balra fent lófogatú személyszállító-szekér, balra lent kétkerekű targoncafecskendő, jobbra fent az összekapcsolt vonat kissé takarva a személyszállító, mögötte a targoncafecskendő és tömlőszekér, jobbra lent a gyári felirat (gyártva 1887)

Forrás: a könyv 39. oldala

GALÉRIA

4. kép. Háromszéki pusztulásra ítélt tűzoltószerrek –
Sepsibükszád, Torja, Ozsdola

Forrás: a könyv 14. oldal

5. kép. Bélafalva négykerekű szekérfecskendője (beszerzés 1890)

Forrás: a könyv 19. oldala

6. kép. Bereck négykerekű szekérfecskendője (gyártva 1891)

Forrás: a könyv 20. oldala

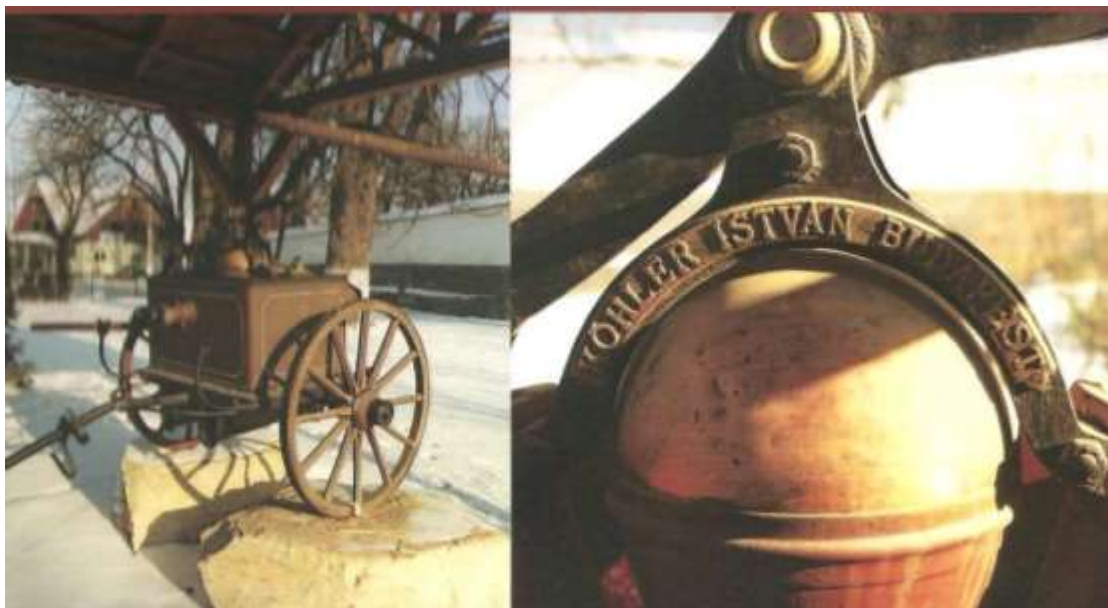

7. kép. Illyefalva kocsifecskendője (gyártva 1899)

Forrás: a könyv 34. oldala

8. kép. Lécfalva Walser-féle targoncafecskendő
(1899). **Forrás:** a könyv 41. oldala

9. kép. Zágon Köhler-féle targoncafecskendő (beszerzés 1890)

Forrás: a könyv 81. oldala

10. kép. Kökös Tarnóczy-féle négykerekű szekérfecskendő (gyártva 1892)

Forrás: a könyv 37. oldala

11. kép. Sepsikőröspatak tűzoltószer-vonat. Balra fent lófogatú személyszállító-szekér, balra lent kétkerekű targoncafecskendő, jobbra fent az összekapcsolt vonat kissé takarva a személyszállító, mögötte a targoncafecskendő és tömlőszekér, jobbra lent a gyári felírat (gyártva 1887)

Forrás: a könyv 39. oldala